

Levelezés.

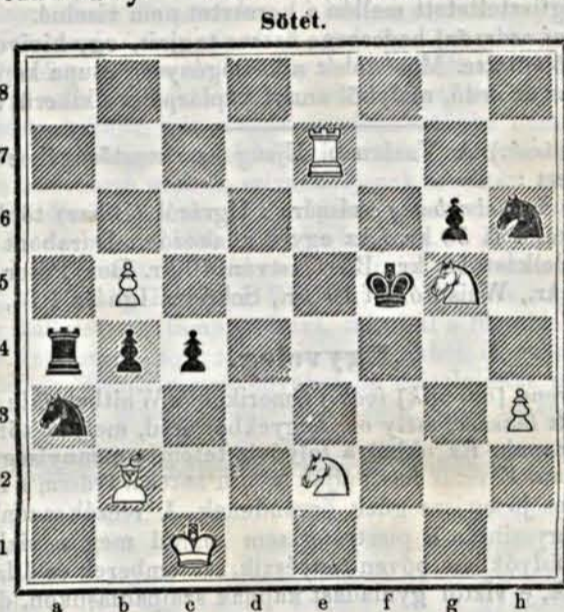
Erdély. Brassóvidék, Zajzon, april 11. (Egy derék hazafi halála. A vidék nagy vesztesége.)

Mi, néptanítók, kik többnyire Erdély más részeiből rendeltettünk a sorstól ide, épen ily szempontból, a nemzetiségi szellemtől vezéreltetve, hogy megillessük népünkben a szív hurjait, és fölirazzuk az alvó kedélyeket:

Jelen év april hava 11 kéré dalárdánk ide Zajzonba, lelkészbeiktatásra vala megszólítva, miről alig hogy értesültünk, egyszerre azon megdöbbsétt

SAKKJÁTÉK.

70-ik sz. feladvány. — Báró Meszéna Istvántól (Lessen).

Világos indul s 4-ik lépésre matot mond.

A 65. számú feladvány megfejtése.

- 1) V e 1 - c 3 B g 7 - e 7 :
2) B c 7 - c 6 † F d 5 - c 6 :
3) V c 3 - e 5 : † K d 6 - e 5 :
4) H b 6 - c 4 †

Helyesen fejtették meg. Vessprémben: Fülöp József. — Lessen: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Hátanon: Kovács Zsigmond. — Poroszlón: Nyilas Alajos. — Győrött: Róza Elek. — Kis-Kürtösön: Csemiczky Károly. — Gy.-Fehérvárott: Horváth Lajos. — Parabutyban: Rothfeld József. — Monokon: Skvór Antal. — B.-Ujvárosban: Kovács Lajos.

Rövid értesítések. Vessprém: F. J. A hiányzó számot már, legjobb akaratunk mellett sem küldhetjük meg. — Parabuty: R. J. Egy pár példányban az e 4 és e 5 gyalogoknál a szín föl volt cserélve, ön kezéhez bizonyosan e hibás példányok egyike jutott. — Monok: S. A. A feladványokat köszönettel vettük. A 68. sz. f. három lépéssel megfejthető.

Szerkesztői mondanivaló.

5621. Tisztelt levelezőinknek. Ismét oly halmaz követelészástai pro et contra cikkek érkeztek hozzánk, hogy azt sem tudjuk, hova legyünk velök. Kérjük az illetőket, ne legyenek e részben irányunkban túlkövetelő s gondolják meg, hogy a tér és idő zsarnoksága alatt nyögünk, mely ellen nincs appellata. Most az országgyűlési verifikatio után sok levél már úgy is hiában sántikálna a bevégzett tények után; de azért a historiai igazság kedvéért közölni fogjuk még azt, a mit s a mennyire lehet, természetesen a Polit. Ujdonságokban.

5622. Pápa. M. A. Nem tudjuk, miféle multkori levelet emlit ön. Kár, hogy körülmenyesebben nem emlit, vagy hogy újra be nem küldte. A beérkezett kéziratosokat nem gyűjthetjük halomra. Azt igen sajnáljuk, hogy a felvilágosodott Pápa város most holmi korszerűtlen vallásbeli türelmetlenségnek s szakadásoknak színhelye.

5623. A gazdag ember lánya. Még ez évnegyed elején érkezett volna hozzánk? Nem régen volt, de még sem emlékezünk reá Talán máshova tévedt; az apja hiában keresi nálunk. Egyébiránt, ha ugys, „gazdag ember,” könnyen vigasztalhatja magát.

5624. Egy régi ének. Nem adható.

5625. Vallási nézet fejlődése. A kidolgozás nem egyez meg lapunk szokott módjával.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1861.

hirt kellett vennünk, hogy szomszéd községünkben, Bodolán Fülker György ur, e vidék pártatlan honfia, és e jelenben csaknem egyedüli reménye, a nemes keblü barát, az alig 44 éves férfi nincs többé. Dalárdánk, mely elsőbbsen szerepelt e napon nyílt téren, két egymással nem épen rokon kötevényeket teljesített u. m. érvendtetést és szomorut. Ma pálya kezdetének s pálya bevégezésének valánk tanúi.

Itt Zajzonban megkezdjük a lelkészbeiktatási ünnepélyt Kölcey „Hymnusával,” és végzettük Vörösmarty „Szózatának” kebelrázó hangjával. Innen a szomorú kötelesség rögtön Bodolára szólított, hogy az egész vidéktől megkönyezett férfit sírházhoz kísérjük. Mindnyájan, kik ismerjük e vidék multját és jelenét, a fájdalomtól egészen elfogódott kebellet néztük környékünk e reményét, e népboldogító férfit leeresztetni sírjába. A sírnál utoljára inkább elsírtuk, mint élénkeltük a „Szánd meg Isten a magyart!”

Veszteségünk kipótolhatlan. Népfajunknak itten az egyházi rendben kívül csaknem semmi értelmisége nincsen az ugynevezett Hétfalvakra nézve, mert eleitől fogva nem volt semmi vallásfelekezet szerinti, magasabb magyar képző-intézete. A válságos korszak legégetőbb pillanatja épen nyakunkon van, és bárhová tekintünk; nem láthatunk senkit, ki érdekeinket illő helyen képviselje. A mélységből kiáltunk hozzád Uram! légy nekünk erős közsilknak, melyhez folyamodjunk; mert nálad van a szabadtás.

Bartha Krády.

5626. S. Kaza. B—y G. Köszönettel vettük a derék cikket. 5627. Z. Egerszeg. F. E. Örvendünk a keresztkomaságnak. A küldött névjegyzékben van néhány használható, de sok már eddig elfogadott, létező vezetéknev is. Ezekhez nyulunk nem szabad.

5628. Arad. F. K. A braziliai leveleket közölni fogjuk. 5629. A talizman. Tiszteletreméltó, szép és erőteljes eszmék, de a forma nagyon óreges. Így ma nem verselnek.

5630. Ki a magyarnak ellensége? A hosszú cikknek nemes érzelmelt tanúsító egyes részeit örömmel olvastuk. Az egészet úgy, a mint irva van, nem tartjuk közlésre alkalmasnak.

Színházi napló.

Péntek, april 19. „Tündér.” Eredeti színmű 5 felv. Irta Szigligeti. A darabnak legtöbb érdeket kölcsönöz a régi jó lantosnak egy pár igazán megható éneke, mit Füreidi szépen adott elő. Maga a darab most sem birt kiválóbb érdeket serjeszteni.

Szombat, april 20. „Bánk bán.” Eredeti opera 3 felv. Zenéjét szerző Erkel Ferencz.

Vasárnap, april 21. „A harmadik magyar király.” Eredeti dráma 5 felv. Irta Tóth Kálmán.

Hétfő, april 22. Először: „Az első magyar színészek Budán.” Eredeti kor- és jellemrajz, dalokkal 3 felv. Irta Vahot Imre. A kíváncsiság, melyet a korszerű tárgy ébresztett, nagy közönséget csalt a színházba, úgy hogy a nézőtér egészen megtelt. Azonban a várákozás nem lón kielégítve. A darab fő érdeme azon néhány szép dalban áll, melyek az első felvonásban előfordultak. Ezekért volt is taps elég, sőt a szerzőt is kihitták. Az egész mű pongyolán van kidolgozva, emelkedettség nélkül, pedig mily érdekes személyek képezik alakjait! A színészek eleget igyekeztek az előadást minél érdekesebbé tenni.

Kedd, april 23. „Bánk bán.” Eredeti opera 3 felv. Zenéjét szerző Erkel Ferencz.

Szerda, april 24. „Tündér-ujjak.” Színmű 5 felv.

Csütörtök, april 25. „A kunok.” Eredeti opera 4 felv. Zenéjét szerző Császár György.

HETI NAPTÁR.

Table with columns: Hé- és hetinap, Katholik. és Protest. naptár, Gör.-orosz naptár, Nap-kelet nyug., Izraelit. naptár, Hold-kelet nyug. Rows include dates from April 28 to May 4.

TARTALOM.

Kiss Miklós (arckép). — Lakziban. — Téli kép. Szalócsy Bertalan. — A magyar szent korona (vége). Káron Lajos. — Felső-borsodi képek (képpel). — Diósgyőr vidéke. — A bölcsék köve. — Egy pápista papról. Jókai Mór. — Tarház: A főváros nyilvános életéből. — Bécsi levél. — Közintézetek, egyletek — Székely Bertalan. — II. Lajos teste feltalálása” czimú képe ügyében. — A Dziridon méhészetéről. Hoitssy Miksa. — Irodalom és művészet. Ipar, gazdaság, kereskedés. Közlekedés. Mi újság? Egyveleg. Levelezés. Sakkjáték. Szerkesztői mondanivaló. Színházi napló. Heti naptár.

Melléklet: Előfizetési felhívás a „Szépirodalmi Figyelő” aethetikai hetilapra.

Felélős szerkesztő Pákh Albert: (lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, május 5-én 1861.

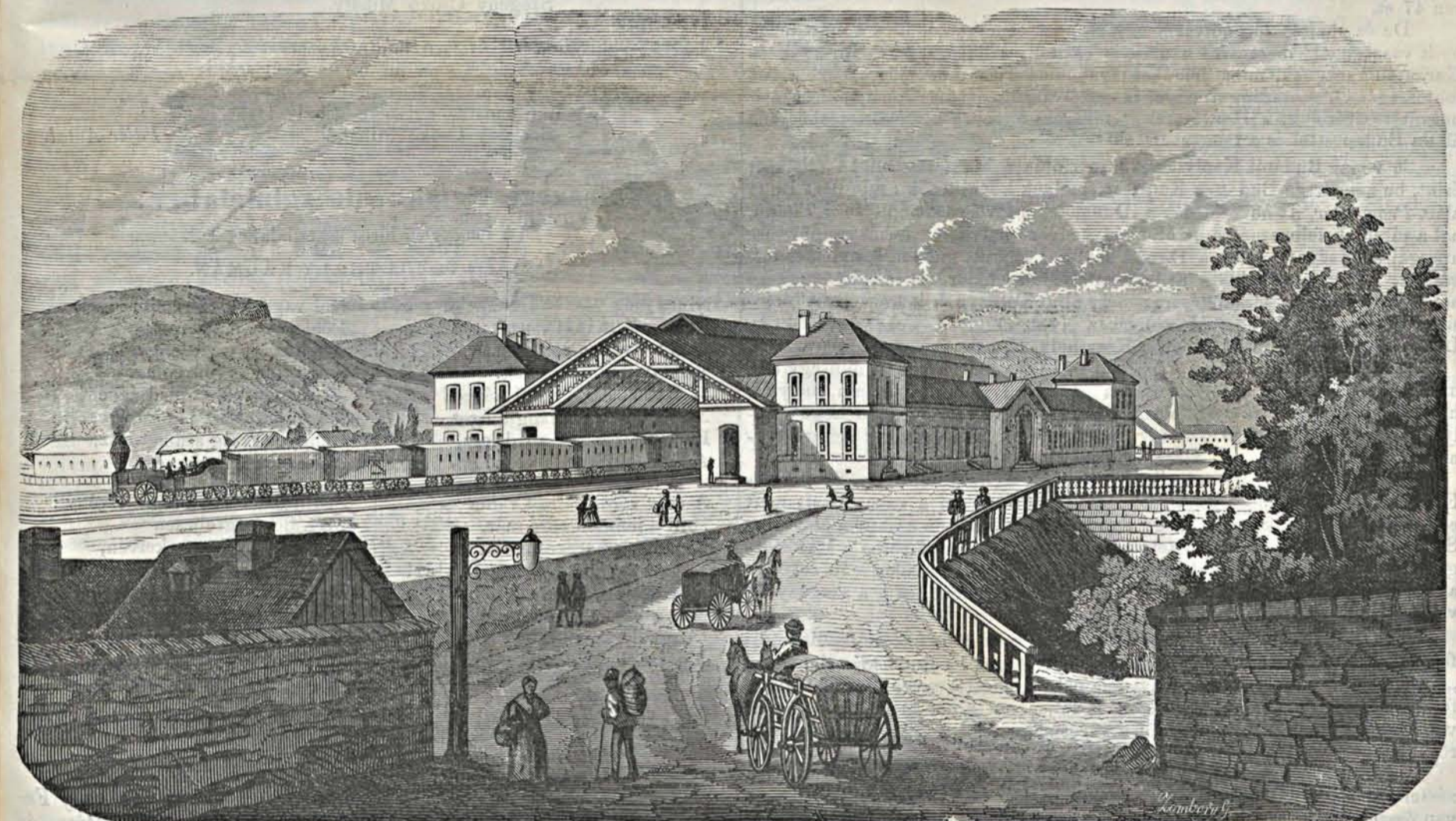
A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedretn 1 1/2 íven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félve 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj penzben. A Vasárnapi Ujság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félve 12 ft., évnegyedre 6 ft. uj penzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

A buda-kanizsai vasut indóháza Budán.

Alig van két éve, hogy a budai Vérmező átellenében fekvő kis háromszögű réten — mely hajdan temető volt, — az indóház legelső munkálatai megkezdettek.

Ki a tervek titkaiba beavatva nem volt, fogalma sem lehetett, hogy mily óriási munkának vetették meg alapját; bámulva sereglettek össze

Az egész pályaudvar a budai Krisztinaváros mögött húzódik el egy hosszukás völgyben, melyet egy részről a „Sváb”- és „Sashegy”, másrésztől pedig a Szent-Gellért, és a vár átellenében álló azon szőlőhegy képi, melyről 1849-ben a magyar ágyútegek a vár falán — a fehérvári kapu mellett — rést lőttek. E völgy úgy van alkotva, hogy a Sas- és Szent-Gellért-hegy között magasan kezdődik, s úgy vonul lejtősen lefelé, egész az említett rétig, hol legmélyebb. Ezen legmélyebb helyet tehát fel kelle emelni,

A BUDA-KANIZSAI VASUT INDÓHÁZA BUDÁN.

Budapest kíváncsi lakosai, midőn e háromszögű réten körüli roppant sziklafalakok kezdtek építeni, melyek bármely vaterósság bástyaival is bátran kiállottak volna a versenyt, s csodálkozva tudakozódtak egymástól, hogy vajjon mi lesz ez? mit építenek itt tulajdonképen? minek e roppant falak egy indóházhoz? Arra még akkor kevesen gondoltak, hogy az egész pályaudvar egy emeletnyi magasságra fog feltölteni, és hogy e roppant földtöltés ellensúlyozására, illetőleg megtartására, nem elég erős a közönséges fal.

mire meg ama magasabb részből lehordott föld szolgáltatott anyagot; de mindazáltal a Szent-Gellért-hegy végső gerinczén át elkerülhetlenné vált egy 190 öl hosszú alagút építése, mely hogy mennél rövidebb legyen, majdnem félkörben megy a föld alatt, s innen van roppant sötétsége. A hegy tulsó részén kiérve, gyönyörű rétek terülnek el egész a Dunáig, s balfelől ez, jobbról pedig a budai hegyek húzódnak félkörben egész Promontorig, s ezek aljában szintén félkörben kanyarodik a szép vasutöltés, míg Promontorig

a Dunán meg ki, egész Tétényig, hol csaknem a folyam partján meg végig, hogy onnan a rendes fehérvári országot mentében haladjon kitűzött célja felé.

A buda-kanizsai vasutvonal által Magyarország egyenes összeköttetésbe jött a tengerrel, s azért sokkal fontosabb esemény ez, semhogy, bár röviden, föl ne jegyeznők hazánk jelenkori, eseményekben gazdag történetébe.

E nevezetes vasut folyó évi ápril hó 2-án nyitattott meg a személyforgalomnak. A teherszállítás már előbb, mártius 22-én nyitattott meg, s mindjárt legelső útján 50,000 mérő kukoricát szállított „Bibby and Son“ angol kereskedői firma részére, kik azt Triesztből saját hajóikon egyenesen Liverpoolba szállították.

Ünnepélyes próbautja pedig mártius 20-án a legjobb sikerrel ment végbe, számos hazai és külföldi tekintély jelenlétében; kik közül nem tartjuk feleslegesnek, a következőket megemlíteni, jelen voltak ugyanis: Gróf Zichy Ferenc, a déli osztr. vasutársaság elnöke; Morpurgo, triezsi bankár; Forsboom-Brentano, Bécsből; Noy, olasz; Westerholz és Wiener, igazgató-tanácsosok; Lopeyriére, főigazgató (párisi, jelenleg Bécsben) és Etzel ur, a buda-kanizsai vonal építője; végre a társulat főhivatalnokai Bécsből, Triesztből és Budáról. Továbbá gr. Károlyi Lajos, gr. Zichy Edmund, gr. Festetics György, a két ifjú Rothschild báró, ifj. gr. Zichy József és Szőgyényi László mint vendégek.

Ha azon lelkes és hazafias tosztok, melyeket a fent említett igazgató urak és társulati tagok, a kanizsai fényes lakomán, többek közt hazai vasutgyűnk további emeléseért elmondottak, nemcsak pusztá kecsegtetések és elhangzott szavak maradnak; ugy biztos reményünk lehet, hogy nemcsak az azon pályákat is létesítik, melyeket érdekeink mindenekelőtt sürögősekké tesznek.

Ilyen volna legelőször is a fiemei vonal Kanizsától Zágrábon keresztül, mely által a tengerhez, a világkereskedelem e nagyfontosságú tényezőjéhez csak mintegy 64 mérföldnyire esnénk; s így Fiuménél mintegy 16—17 mérfölddel közelebb kapnók a tengert, mint Triesztnél. Már pedig csak most is mennyit nyert kereskedelmünk, hogy nem kell több Pestről Bécs felé, s onnan a semmeringi késedelmes uton mintegy 111 mérföldön át Triesztbe szállítani árucikkjeinket, a mi főleg nyers terményekre nézve igen költséges volt; hanem Budától egyenesen Kanizsán át a tengerpartig csak 81 mérföldön; és így már 30 mérföld a nyereség; de ha elérjük, hogy Fiume felé is kész lesz a vasut, akkor még 17 mérföldet nyerünk, s így összesen 47-et.

De ez óhajtsz létrejöttével egy cseppet sem károsodnak a most megnyitott vasutvonal, mert arra azután is csak oly szüksége lesz Stiriának és Karantánországnak, mint jelenben; valamint Trieszt is megtartaná egész fontosságát Olaszországgal egyenes összeköttetésénél fogva; másrésztől meg horvát testvéreink, s Horvátország fővárosa egyenes összeköttetésbe jön általa Budapesttel és a tengerparttal.

E vonal Budától Kanizsáig 29 mérföldnyi hosszúságban 14 állomást érint, be nem érve Budát és Kanizsát, melyek következők: mindjárt Buda alatt *Promontor*, itt nevezetesen a Dunaparton levő vasut építési: *Tétény*, hol a társulat, felhasználva az állomás kedvező helyzetét, néhány ölnyi vasutúttal lehetséges teszi, a Dunán szállítani szokott gabona kényelmes felvételét. Itt nemcsak raktárakat, hanem alkalmas hajórévet is épít, az érkező hajók kikötésére és lerakodására; mely által Téténynek is szép jövőt biztosít. Azután jön: Tarnok, Martonvásár, Nyék, Dinnyés, Fehérvár, Csikvár, Lepsény, Siófok, Szántód, Boglár, Keszthely, Komárom és Kanizsa.

Siófoktól Keszthelyig a legszebb tájakon robog a vonat, mintegy 8 1/2 mérföldnyi hosszúságon folytonosan a gyönyörű Balaton partjain, melynek hullámzó sötétzöld vizében, s a tulsó parton fekvő regényes vidékeken, melyeknek Füred, Tihany, Badacsony, Szigliget stb. nem győznők eléggé gyönyörködni.

De épen e szép és termékeny vidékek, nevezetesen Zala, Somogy és Fehér nyertek legtöbbet külkereskedésük tekintetében e vasut által; mert eddig is, a rozsz utak miatt nagy fáradtsággal ugyan, de csaknem kizárólag Somogy- és Zalamegyéből vitetett Stájer, Karantán és Tirobba a szükséges gabona, mi most mód nélkül megkönnyítettett; és igen bölcsen intézkedett a társaság, hogy e vasutat épen a Balaton somogyi, nem pedig a szegényebb veszprémi oldalán vezette.

Jelen képünk a buda-kanizsai vasut egyszerű de izléssel épült budai főindóházát tünteti elő, arról a pontról fölveve, hol a Buda-krisztinavárosi „*korona*”-utczából (a Karácsonyi-féle palota megett) egyenes és kényelmes feljárás készítettett a pályaudvarba. E feljáráson kívül még egy másik is van, mely az indóház tulsó végéről, a városmajor felől megy fel, de az a Pestről jövőeknek távolabb esik.

Maga az épület a lehető legnagyobb kényelemmel, s mondhatni fényűzéssel van elrendezve; a roppant nagy indóház teteje igen mesterségesen van össze állítva, úgy hogy az egész csak a két szélső alapfalba épített vasoszlopokon nyugszik, s belül a csarnokban egy oszlop sem alkalmazkodik; és mivel két oldalt a várótermek, hivatali helyiségek, lakások, vendéglő stb. vannak hozzá építve, világosságát a nagy bejáraton kívül, a tetőre alkalmazott kristályablakoktól nyeri.

A pályaudvar többi része a már előbb is említett hosszudak völgyben terül el, itt vannak a többi oszmos épületek, raktárak, s egy igen szép kétemeletes épület a hivatalnokok számára. Általában sok szépet, újat s meglepőt látunk e pályaudvar megtekintésénél; egy helyen a pályaudvar felett magasan álló vashíd tartja fenn a közlekedést, az elszakított városrészek kö-

zött, míg ismét amodább erőszakosan szédült roppant szikla szorosban az alagut sötét kapuivazete nyeli el a mindinkább keskenyebbé váló pályaudvar utolsó sineit. Végül szabadon itt részünkről is azon általános óhajtsz kifejezni, hogy e társaság ne csak külszmben legyen magyar, de annak minden hivatalnokai magyar legyen, valamint belkezelése is magyarul vitessék, mit annival is inkább reménylünk elérni, mert már eddig is volt alkalmunk tapasztalni a társaság e részbeni hajlandóságát. — *Zombory Gusztáv.*

A temetőcsösz.

A lóhoz már gyermekkorában kedve volt, Legalább is egy nádpáripán lovagolt, S gázolta a vetést, ugrott mely árkon át, S meztlábbal is megsarkantyúzta lovát
Hires Csökö Mihály.

Mikor felnött, csikós lett, ménest őzre, És azt ugyan nem is bántotta senki se; Hanem ha idegen csikó tévedt közé, — Azért ám a bojtárt szóval sem üldözé
Hires Csökö Mihály.

Másnapra úgy sem volt az ottan látható, Eltűnt, elvitte a szél, vagy mi a manó! S mikor elővették — számot adni róla, Mint a tüzes villám, felpattant egy lóra
Hires Csökö Mihály.

Hajthatta őt aztán akár hat vármegye, Nem volt hatalom, mely számádvára vegye; Minden határban felcsérlette a lovát, S mint a sebes szélvész, úgy vágatott tovább
Hires Csökö Mihály.

De végre őt is megviselte az idő, Most látnátok csak, hogy mivé lett? és ki ő?! Az egész alföldön híres volt a neve, S a híres betyárból temetőcsösz leve
Szegény Csökö Mihály.

Sírgödörök őziz, a múltat keserű; Mennysországra sem jut híre nélkül senki; De hogy a ménessel mulathassa magát: Legeltesen a Szent-Mihály lovát
Szegény Csökö Mihály.

Pájer Antal.

Jeszeze Polska nie zginele!...

(A lengyelek híres csatadala. *)

Magyarra fordítá THALY KÁLMÁN.

Nincs még veszve Lengyelország,
Él, remél mi általunk;
A mit elvett a zsarnokság,
Visszavijja hős karunk.
— Kosciusko, vezesd néped!
Már a harcznak lángja éget...
Lengyelország szabad lesz,
A zsarnokság oda vesz!

A csár véres pallost ránta —
Hull a lengyel vére már,
Ámde ő is harcra szálla:
Vagy szabadság, vagy halál!
— Kosciusko, vezesd néped!
Már a harcznak lángja éget...
Lengyelország szabad lesz,
A zsarnokság oda vesz!

Hol vagy hát te rémhíreddel,
Földtrázó hadserég?
A fellázadt vérü lengyel
Szíve töled nem remeg.
— Kosciusko, vezesd néped!
Már a harcznak lángja éget...
Lengyelország szabad lesz,
A zsarnokság oda vesz!

Szállj fehér sas, drága jelvény:
Mig dicsőségteljesen
A hon győzelemre kelvén,
Szabad, és így szent leszen!
— Kosciusko, vezesd néped!
Már a harcznak lángja éget...
Lengyelország szabad lesz,
A zsarnokság oda vesz!

Zrini Péter és Frangepán Ferencz halála.

(Bécsújhelyen ápril 30-án 1671. **)

1671. ápril 30-án, ugyanakkor, midőn Bécsben Nádasdy Ferencz országbíró feje porba hullott, Bécsújhelyen Zrini Péter és Frangepán Ferencz, léptek a vérpadra, mindketten hirneves családok ivadécai „nagy, dicsőséges magyar fejedelmi urak, kiknek mind elei, mind maguk sok esztendőfől gya a pogányosság ellen

*) A lengyelek lefordíták saját nyelvükre a mi „Szózat”-unkat; már csak azért is illő, hogy az ő nemzeti dalukat is bírjuk hű fordításban.

**) Kutfők: Katona XXXIII. 880—891. — Histoire des rev. de Hongrie I. 257 kk. II. — Kriminalprozess wider die Grafen Zrin, Nádasdy, Frangepán. 1671. Abele műve, Behamb szerint — Zrini jobb Zrínyi-nél; a család sohasem írta nevét ny-nyel. — P. Gy.

dicséretesen hadakoztanak, harczoltanak és hazájukat a török tártárságától, pusztításától gyakorta vérük hullásával mególták.

Összeesküdtek volt az ausztriai kormány ellen, mely — mint a bécsi udvaroncok mondák — a magyarok kőcsagait kitépni, arany, ezüstgombjaikat olmosokkal felcsérélni, czombjaikat cseh plundrába szorítani, nyakukat igába hajtani törekedett. A nádor Wes selényi és Zrini Péter, a roppant erejű horvát bán első szövetkeztek, fegyverrel is megvédeni az ország szabadságait. Körülötök csoportosultak Apaffy erdélyi fejedelem, Csáky Ferencz, Tat tenbach, Styria kormányzója, Magyarhon leggazdagabb dynastája, Zrini veje, Rákóczy Ferencz és Nádasdy, az országbíró — a vállalat egyik feje Wesselényi kora halála után. Zrini rettentetlen férfi volt harczmezőn; jelszava volt: „győzelem vagy halál!” azonban a politika tekevényes ösvényein nem tudta megtartani hidegvérűségét. Szenvedélyek uralkodtak rajta és nagyravágyása, mely fejedelemséget akart alkotni a felszabadított hazában a Zrínieknek, Rákóczyaknak, ellenségévé tette Nádasdyt, Apaffyt, nagyon ártott a magyar ügynek. A viszálykodás miatt nem lehet csak őt okolni; — be kellett annak következni ott, hol mindegyik csak saját érdekét tartotta szem előtt, de nem is lehet mondani, hogy a hazáért önmagát megtagadta volna.

Zrini Péter nem volt közönséges ember, de szerencsétlenségére oly testvér után következett, ki mellett érnei elhomályosultak, hibái óriási nagyságban tüntek fel. Még nem rég a horvátok kérkedve sorolák költők közé: de most már kénytelenek elismerni, hogy csak Miklósnak „Zríniászt” fordította nyelvükre. Miklós lassan haladva, a nemzet erejét kifejtve, akarta a hazát gyászos sorsából kiemelni, azt tartván — s mint a következők mutatá, helyesen — hogy a magyar Isten után csak önmagában bízhatik föltétlenül. Péter a francziákkal szövetkezve remélte az országot függetlenségét kivívhatni. Midőn XIV. Lajos ígéretei ámitásoknak bizonyultak, egy percze megállapodott a pályán, melyen félénkebb társait mindig előbbre tolt. Kibékülést keresett a császárral, terveit részben bevallotta, de meghallgatás, közönet helyett megvetéssel találkozott. Bécsben, ugylátszik, a tanácsot követék, melyet Spinola spanyol követ mintegy 40 év előtt II. Ferdinándnak adott: „addig ingerelni a magyarokat, míg föllázadnak, azután leverni őket, vérpadra küldeni a nemzet színet s a korlátlan uraságot megalapítani.” Zrini a törökhöz fordult és 1670. mártius havában a lázadás zászlóját kitűzi. Egyetlen szövetségese sógora, a 28 éves Frangepán Ferencz volt, az Adriai tengeremlék leg hatalmasabb dynastája, a büszke olygarchák, hatalmas törökök, bölcsek főpapok hosszu sorában az utolsó *). A horvát rendek hidegen elfordultak tőle; sokan közülök ellenségei valának a Zrini névnek. A császár hadai elől Zrini Frangepánnal Csáktornyába szorult, majd Bécsbe menekült a trón számolyához. (Ápril 22.)

Zrini kegyelmet várt az udvartól és börtönt talált. September havában a bécs-újhelyi vár egyik tornyába szállított sógorával. Börtönéből levéllel fordult Lipóthoz, állísa magyar törvény szerint magyar bírák elé, hadd védelmezhesse magát vádlói ellen. **) Hivatkozott az ausztriai kegyelemre, erőködött ártatlanságát ki mutatni. Védelme, habár nem ment sophismáktól, ügyvédi fogásoktól, méltóságos volt, s az éles toll, a bátor hang, melylyel a fejedelmet esküjére emlékeztette, jogokról szólt, midőn Frangepán töredelmesen vallva csak kegyelemért esdekelt — mutatta a férfit, ki csuszni, mázni börtönében sem tanult meg. Utalt Magyarország sarkalatos jogaira, az aranybulla híres záradékára: „hogy a magyaroknak szabad fegyvert ragadni, ha királya szabadságait, jogait megsemmisítve, törvényeit fölforgatva, korlátlan uraságra törekedik!” „A szerződés a nemzet és király között kölcsönösen kötelező; ha megszegé az egyik, megszegheti a másik is;” „a nádori hivatal nincs betöltve, s az ország fejedelmi esküvel szentesített törvényei lábbal tapodtatnak... és ezért a magyarok felkeléseire nincs az a bélyeg sütve, mint az örökös jobbagyok lázadásaira.” Emlékeztetett az adott szó szentségére „melynek megszegését még a hitelen török ellenében sem hagyja boszúlatlanul az Isten, melyen alapul minden nemzet joga, az emberi társadalom!” Fölhozá, mit üzentetett gyóntatója a Forstall Márk ágostonos barát által, mit mondtak neki személyesen Lobkovitz herczeg államminiszter,

Hoher Pál udvari kancellár, kifizetik adósságait 40,000 forintig, megadják neki a varasdi vagy károlyvárosi kapitányságot, csak küldje fiát tuszul; küldjön fehér lapot, melyre a császár feltételeit írhasza. „Megadtam — folytató — s a felség csak váraim átadását, személyes megjelenésemet s őszinte vallásomat írta be föltételekül. Megtevév mindent, ellenem vetik, hogy Forstall tulment felhatalmazásán, hogy Hoher, Lobkovitz ígéretei a császárt nem kötelezik, a fehér lap által csak én köteleztetem: „Ilyen jogcsavarrások iskolákba, tanárok szájába való, nem a császár udvarába... Forstallnak megbízólevele volt Lobkovitz herczegétől, melynek hinnen kellett. Ha átlépte felhatalmazását, lássa ő, hibája nem válhatik az én káromra. Lobkovitzzal, Hoherrel, mint a császár képviselőivel alkudoztam... szavuk nekem a császár szava. A fehér lap kölcsönös szerződést alapít. Miért iratta rá felséged azon és nem más pontokat, ha bennük meg nem nyugodtok? Ilyen és hasonló okoskodások minden hitet kiirtanak... Annyi jutalom ígértetett nekem, s most annyi, a halálnál is keserőbb kárt szenvedek hiremben, nevemben, javaimban, szabadságomban. Velem szenved egész házám, ártatlan két gyermekem... Fiam tudományos és harcias kiképzésében a börtön által van akadályozva. Szenvedünk Magyarország törvényeinek ellenére, melyek felséged megeküdtött, melyek szerint, nem lehet elfogni, elítélni, jószágaitól megfosztani senkit törvényes idézés, kihallgatás, védelem és elmarasztalás nélkül; a fiut atyja vétkéért büntetni nem lehet, s az egész család nem vesztheti ősi javait egynek büne miatt. Mondja ki felséged, hogy az örökös tartományok törvényeit alkalmazni nem lehet, s ügyem magyar bírák előtt, magyar törvény szerint tárgyalassék. Elégge dühöngött már elleneim irigysége... Ha félnek boszúmtól, s mondják felségednek: ne adja vissza a szabadságnak, hazájának: akárminemü kezességét vállalok, s ne várjam Istenből büneim bocsánatát, ha nekik tiszta szívből meg nem bocsátok.“ *)

Zrini hiában esedezett. Neki veszni kellett, mert — mondá Lobkovitz — mig él, nem lesz békesség Magyarországon! Merész hivatkozása az ország törvényeire csak növelte a miniszterek haragját. Német bírákból alakult törvényszék, ítéletet mondani letette. **) A speyeri birodalmi törvényszék, a tübingeni, ingolstadt, lipcsei egyetemek jogi karai adtak véleményt a véres törvények szerint, melyeket a hanyatló Róma zsarnokai alkottak biztosításukra; a titkos tanácsban Nosztitzok, Sprinzensteinok, Schwarzenbergok, Dietrichsteinok, Auerspergek, Stahrembergok rostálták meg az ítéletet Lipóttal és mondták halált Zriniere, halált miatta Frangepánra.

Zrini nem sejté közel halálát, midőn ápril 27-én a halálítélet végrehajtására Abele Kristóf lovag von und zu Lilienberg, Häckingen ura, Lipótnak kedves, nagybefolyású tanácsosa, és Molitor János jogtudor, mint császári biztosok megérkeztek. A város kapui — egyet kivéve — bezárattak, és készítették a vérpadot, ásták a sirt a két magyarra. A kapuczinus guardian, Zrininek mindennapos vendége börtönében, lón megbizva valami módon előkészíteni a halálhíre. A jó barát (apr. 28.) feszengett az ebéd felett és kérdé: „nem tudja még, mit hoztak a biztosok Bécsből?” „Nem — válaszolt Zrini — ma délelőtt nálam voltak, de csak vallattak. A páter példálózni kezdett, hogy az embernek mindenkor az Isten akaratában meg kell nyugodni.” Délután 4 óraker Abele és Molitor, Podestával, a magyar és horvát nyelvben jártas titkokokkal a várba jöttek és Zrini magukhoz rendelék: „Hallja — szólítá meg Abele — jól tudhatja kegyed, mily utálatos felségserőt tetted mérenylett legkegyelmesebb, Isten által rendelt urunk, felkent császári királyi herczegi felségünk ellen. Saját vallomása, írásai, támogatották a köztudomásu dolgot, minél fogva a felségnek joga lett volna kihallgatás, védelem nélkül azon büntetést kimérni, melyet a császári királyi herczegi törvények ily iszonyu gonoszított megfenyítésére rendeltek. Azonban a felség veleszületett kegyelmességénél fogva rendes pórt kezdetett, az ítéletet titkos tanácsával éretten meghányta és végre megerősített, minket megbízott, adjuk tudtára önnek, hogy holnapután ápril 30-án, reggel 9 óraker, itt Bécsújhelyen, ki fog végeztetni. Készüljön tehát a halálra, az örökkévalóságra, Isten legyen irgalmas árva lelkének!“

*) Katona XXXIII. 890 és kk. II.

**) A tagok neveit ide írom: Hoher Pál elnök, gr. Windischgrätz, b. Hörwarth, gr. Windhaag, Edenka és Baccellini bárók, Abele, Lewenthurm lovagok, Molitor, Krumbach jogtudorok. Vádló Frey kamarai ügyvivő; védők Strelle és Eylers ügyvédek voltak. A per titkos volt, a vádlottak a tanukkal nem szembesítettek soha.

Zrini Péter hideg nyugalommal hallgatta ítéletét. Ehr báró, a Piozereidből *) előállott, hogy új börtönébe a fegyvertárba vezesse, melynek udvarában volt a kivégzés megtörténendő. A szokottnál kissé sápadtabban, vállat vonítva, szó nélkül követé. 50 fegyveres kísérté végig a váron a kapuig, hol a város bírása Pleyers Pál kocsiában fegyverekkel várakozott. Zrini a kocsiában hideg, szótalan maradt. Közönyösen lépett utolsó lakába, melynek butorzatát, faszék, asztal, ágya és imakönyve képezék. Kérdezték, nincs-e nála kis tör, vagy más hasonló eszköz? „Csak gyónásom” — volt válasza, melyet már régen tartogatott zsebében. Hat kapuczinus maradt vigasztalására.

(Folytatás következik.)

Felső-borsodi képek.

(Folytatás.)

Sajó-Szent Pétert elhagyván, a nagy Sajó-hidon áthaladva termékeny szántóföldekre jutunk, s elérjük *Kopaszföldet*, mely pusztá volt, de 1849. óta *Dusnok* hivatalos név alatt mint falu ismeretes. Ezen kis községnek határa a megye egyik legjobb része, mert az csupa jó, buzatermő földekből s a Sajó által nedvesített kitűnő kaszálókból áll.

Itt jön a Sajó és Bódva völgye össze. Álljunk meg itt néhány percig s szemléljük az élénk társulót tájat. Jobb oldalunkon látni *Szirákot*, mely egyházzal s tiszti lakával cserjékkel fődött hegyek alatt kellemesen fekszik. E helység lakosai szépségről híresek. — Távolabb *Finkét* látjuk, lejjebb pedig hasonló nevű folyam partján áll:

II. Bódva.

Magyar falu. Most hozzá van foglalva *Peresz, Abod és Süttő* pusztá. Ezek hajdanta községek voltak, de I. Ferdinánd s Zápolya párt-harcainak ideje alatt a törökök elpusztították azokat, s csak templomromjaik helye látszik.

Bodva régi község s alapítását s nagyobbodását az ott már fönnállott pálosok kolostorának köszönheti, mely köré bátrau telepedett a nép, szükség esetében a zárda erős falai közt keresvén menedéket, azért az elpusztult 3 falu megmaradt lakosai is ide telepedtek.

Bódva csinos falu. Közirtokosok birják, kik közül többen laknak helyben csinos uri házaikban, melyek közül kiemelkedik Szathmári Király József volt megyei-adminisztrator kastélya, szép kerttől környezve.

A reformatusok temploma régi építmény, melynek izlése azonban a javítások alá van metetve.

A Sajó jobb oldalán, balunkon, a *Bükk-hegység* kiágazásai vannak, melyek között Szent-Péteren felül a *Pitypalatty völgy* terjed s regényesen szép fekvésben magában foglal több helységet, melyek közül legnagyobb: *Kápolna*.

Tovább szintén szép völgy ágazik ki a Sajó völgyéből a Bükk közé, melynek elején az erdős hegyek közé szorítva látni *Berente* szerény házeit, s fölötté a kerttől környezett urilakot. Közel van ide *Alacska* is, mely két helyen a szőlőművelés jó lábán áll, s a munkát meg is jutalmazza, mert hegyein igen jó pecsenye- s aszúborokat szűr, s igen nagy kár, hogy megismertetésével s kereskedésbe hoztalával senki sem gondol.

*) Most Lajos főherceg, a 8-ik számú gyalogezred.

A tovább húzódó heglánczolatok alatt fekszik: *Kazincz*, melyen a putnoki országot vezet keresztül, a mit élénkít s templomával igen szépen néz ki a Sajó buja réteitől környezve s a Bükk zöld erdős hegyeitől koszoruzva.

De térjünk vissza s elhagyva a Sajó-völgyet, haladjunk a Bódva-völgyön fölfelé s itt szemünkbe tűnik:

III. Edelény.

Gyönyörű táj, mely előttünk terül! A *Bódva-völgy* szépsége valóban megérdemli, a mit róla mindenki beszél; minden bódva-völgyi gyermek úgy mondja: *a kies, a szép Bódva-völgy!*

Hazánknak tömérdek folyója van, melyek völgyeik szépségeiről híresek s ezek sorában méltán áll ezen előttünk terülő völgy is, — mely szelid szépségével mindenkit meglep s e szó „*kies*”, legjobban fejezi ki azon keblünket elfogó érzést, melyet annak szemléleténél érezünk.

Vissza az előnkbe tárult képhez!

Előttünk áll a Bódva-völgy, mely itt szélesre terjeszkedik, mind a két oldalon hegyek magasulnak, melyeket erdők díszesítnek, s melyek szép csoportozatokban borulnak egymásra, főleg pedig vadregényes egymáshoz közelebb vonuló bércekké alakulnak s e táj közepén, mintegy festő által odaillesztve áll *Edelény*,

nagyszerű kastélyával s a mi hazánkban még ritkaság, ott emelkedik a rendkívül nagy cukorgyár magas kéményéből sűrű füstgomolyokat eresztve, mintegy képviselőjeül a hazai iparnak! S e két büszkén kiemelkedő épület körül szerényen csoportosulnak a mezővárost képező többi építmények, a kis tornyu templommal együtt, s hogy a táj ki legyen egésztve, ott van a gyönyörű játékban kanyaruló Bódva szöke hullámaival, a Sajó felé sietve, hogy ott sirját lelje!

Edelény — mezőváros 2500 lakossal, a kik reformatus és róm. katolikus vallásuak; itteni templomaikhoz számos leány-gyüleke-

zetek tartoznak. — Edelény régente is virágzó hely volt a Magócsiak birtokában. Régi vára azon a helyen épült, hol most a kastély emelkedik. Az nem volt kövekből építve, hanem egyike volt ama hazánkban számosan létezett *faváraknak*, melyeket erős föld-sánczok védtek az ellenségtől. Edelény favárának még azon előnye is volt, hogy árkaiba a Bódva vizét lehetett eresztetni, mi által az nem megvetendő erősséggé vált.

1604-ben *Bocskay István*, később Erdély fejedelme, Magyarország felső részét elfoglalta s ekkor akarát elfoglalni Edelény favárát is, a mely okból az azt védő *Magócsiak* segélyével *Básta*, — Rudolf császár fővezére Bocskayval csatát vívott, a melyben Bocskay török segélyhadaival együtt megveretvén, kudarcot vallott. Ezen csatát egy jeles történésznünk így írja le: „A Bódva folyó mellett az edelényi téren ütközött meg a két sereg, mely a magas Murány-hegytől kezdve Szendrőig nyult s a Sajónál érülközött. Az ellenség (Bocskay-had) az első rohannál nagy erőt fejtett ki és az ütközet sokáig húzódtott, míg beesteledett, mely időben az éjnek sötétsége a viadalt eldönté. Ököltre kerülvén a dolog, midőn az eget és földet sűrű köd borítá, Básta az ellenséget ocsmány szaladásra kényszeríté, s a Magócsiak is rájok törvén, az egész had első katonái is hátat fordítának, végre a hajdukkal együtt Bocskay és Homonnai is Szerencs felé futamodtak. A janicsárok és más törökök, kik számra nézve mintegy ezerötszázan valának, miután a

sánczoknál erősen küzdének, — s magukat a császáriaknak föl nem adák, egytől egyig levágatának, nyolcz szekérből álló erősségüket a győzőknek hagyván. Ezen harcban, a törökök kivételével — pártusában mintegy ezerötszázan estek el, Básta katonái közül kevesen ohajtván másszor is ekképen győzedelmeskedni.”

Ebből látjuk, hogy az edelényi harc kemény volt, mert abban az 1500 törökkel együtt 3000 vitéz hullott el. Ezen harc fadaralmait Básta az edelényi megmentett várban pihente ki, s tovább vonult kegyetlenségével üldözni e hon fiait.

Ott, a hol a favár állott, emelkedik most a nagyszerű várkastély, angol-kerttől körül véve.

Ezen kastélyt 1720-ban kezdé építeni akkori birtokosa Luiller gróf, ki IV.ik Károly alatt az egri várban parancsnokolt s azt hét év lefolyása alatt be is fejezte. Nagy uri kényelem és fény volt minden felé látható e kastélyon. Rajzunkon annak előrése látható, két tornyával; oldalt, a tornyok megett, két nagy szárny nyulik a kert felé, melynek fát a kapun át látjuk. A kastély előtt állnak a régi cselédlakok. A kastély fényes butorzata még most is megvan, s építőjének izlését bizonyítja, a földszint egyrészen kivételével, mely a cs. k. járásbiróság hivatalosobáinak adott helyet nem régen.

A kastélyból mindenfelé gyönyörű kilátás esik a Sajó és Bódva völgyre, nem különben a regényes Bükk egyik lánczola-

ható, az most semmiben sem szenved hiányt. Két új gőzgepe szij-rendszer által hozza mozgásba a többi gépeket.

Készít e gyár évenként 11,000 mázsa finom tisztított cukrot, melyhez a megkivántató répát részint maga a gyár termesztí, részint pedig a környék birtokosaitól veszi, — az utóbbi években mázsáját 26 pengő krajczárjával.

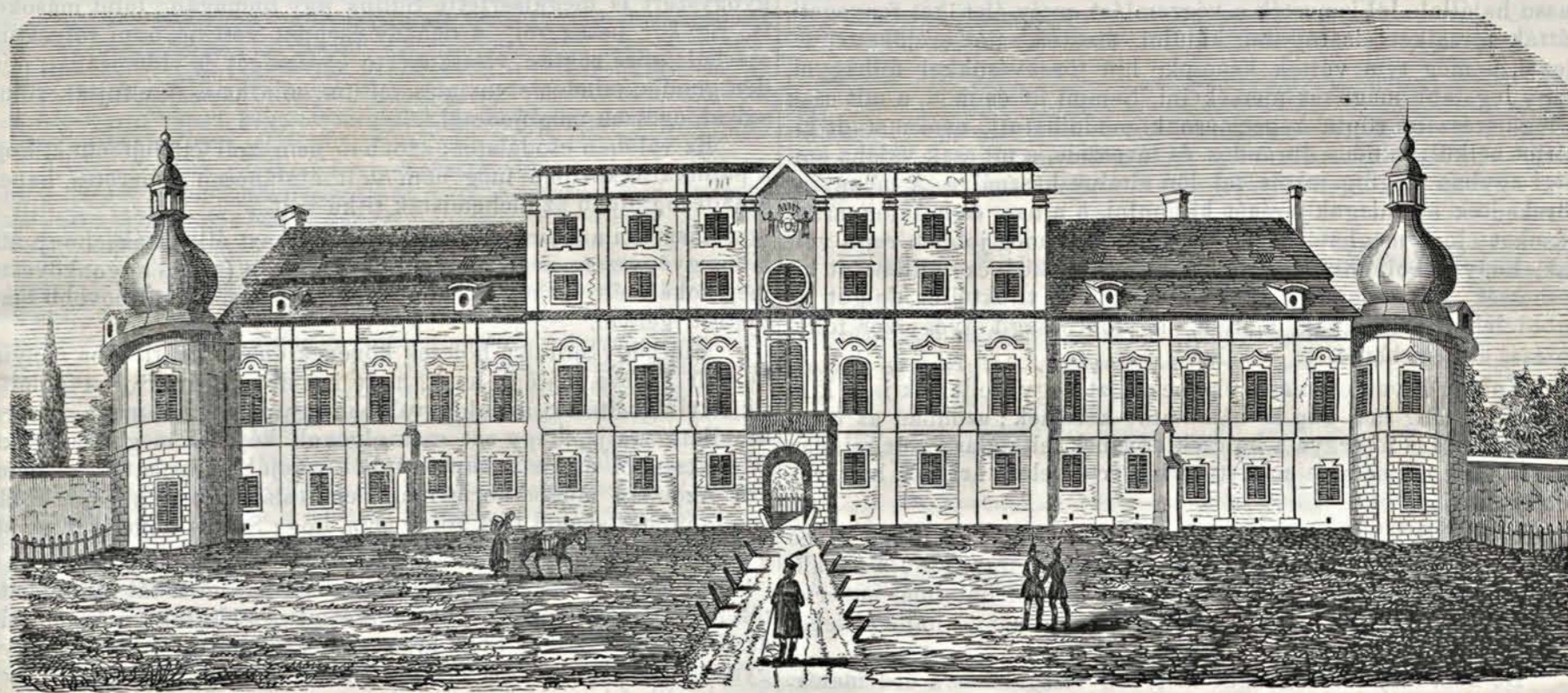
A gyár külgazdasága is a tetőponton áll, s mivel 1200 holdat, a mely művelésre a környékről igen számos napszamos gyűl össze. Egy hold művelésére 40 napszamos kívántatik, egy hold 200 mázsa nyers répát ad, egy mázsa répa pedig mintegy 5 font cukrot.

A bérlők 600,000 pftnyi tőkét fektettek a gyár fölszerelésébe, s a forgó pénzt is ide értvén. A bérlés 20 évig tart s az évi haszonbér 20,000 pft.; a mi a gyár virágzását hátráltatja, az az iszonyu adó, mely egy óra a működés ideje alatt (mely öt és hat hó között változik) 12,000 — mond tizenkét ezer — pengő forint.

A cukorgyártásból hátramaradt hulladékot szeszgyártásra használják, melyből évenként vagy százezer akó szesz kerül. Az itten maradt söpredék pedig marhahizlalásra fordítatik.

A gyár e vidék napszámát igen fölemelte, a minek ellensúlyozását a vidéki birtokosok a répatermelés által igyekeznek kárpótolni.

A gyár tiszta haszna a bérlők titka. Megjegyzendő, hogy a haszonbér fejében az erdőt határozott mennyiségben használhat-

Felső-borsodi képek: Edelényi kastély.

tára. A kastélyon az év minden napja egy ablak által van képviselve, — 365. ablakkal birván.

Hajdani fényéből már sokat vesztett ezen kastély, mert tetejében árnyas sétat hely, ugró kutak, egy kis tó, tele ritka halakkal volt, most már mindennek vége, csak a helye maradt meg!

A kastélyt környező nagy angolkert a szép Bodva folyó által képezett félszigetet, s ennek elejét az épület foglalja el. E kert szép s benne mindennemű fák és virágok láthatók, melyek díszléséhez nem keveset hat a Bódva által nedvesített föld és levegő.

Luiller után a gróf Dersffyék birták e kastélyt a hozzátartozó uradalommal együtt. Ezek kihaltával a kincstárra szállott, melytől Gothai-Koburg herceg vette meg s birja most is.

Menjünk át a Bódva hidján s nézzük meg Edelénynek másik nevezetességét, melyet második rajzunk ábrázol, — s ez az *Edelényi cukorgyár*.

Rajzunk a roppant kiterjedésű gyárépületet tünteti elénk. Ezen cukorgyár hazánk legnagyobb ilyenmű épülete, mert felülmúlja a Sopron melletti Fischer-féle s a sz.-miklósi b. Sina Simon-gyárakat is.

A gyár, a mint most fönnáll, hét év előtt szereltetett föl, a midőn azt a birtokos herceg Koburgtól *Schoeller és Reich* porosz iparosok vették haszonbérbe.

A gyárnak azelőtti fölszerelése a mostanihoz nem is hasonlít-

ják, s az ahhoz tartozó jó közönet szolgáltató bányát pedig kedvök szerint művelhetik.

Edelényt elhagyva a völgy megszőkül, s itt találjuk *Borsodot*, mely fölött egy halmon állott régi vára, melytől vette nevét a vármegye; e vár egészen elpusztult.

(Folytatás következik.)

A bölcsek köve.

(Folytatás.)

K. u. 8-ik században élt Keleten Dsafur, az arabok leghíresebb alchemistája, kinek hirneve akkoriban az egész világot betölté, s kinek szavai a legkésőbb korig csalhatlan igazságokul tekintettek. Ezen emberben is a monda mindazt egyesíteni látszik, a mit csak számos fáradhatlan kutatók századokon át összegyűjtöttek.

Neki tulajdonítják a szalitrómsav, királyviz, szikso, hamuszir s még számos más állomány feltalálását. „Arabok királyának” nevezik őt, mert benne a tudományok fejedelmét tisztelte a nép. Valamint az egész alchemiát az arabok ültették át Európába, midőn magukat Spanyolországba befészkeltek, épen ez volt az eset e név tisztelével és a tekintélybeni vak hittel is. A nagybecsült tudósnak minden mondata kinyilatkoztatott Isten-szavának tekintetett, s nem ritkán szószzerinti értelmében vétetett, a midőn a nagy ember valószínűleg csak képtelenen beszélt.

„Adjatok nekem ide — kiálta föl egyszer — a hat belpoklost (ezüst, réz, higany, ólom, ón, vas, akkoriban ismert nemtelen fémek) s meg fogom őket gyógyítani!“ Alig hinné az ember, hogy némelyek annyira el voltak vakulva, miszerint e fölkiáltást tudományos elv gyanánt vették s rá azon tant alapíták, hogy a nemtelen érzék sajátlag nem egyebek, mint különböző fokozatban beteg arany, s a bölcsök köve az orvosság, mely azokat meggyógyíthatja, hasonló módon minden dolognak, még az élő lényeknek betegségét is képes meggyógyítani, s az emberi testet minden szenvedéstől mentessé tenni!

És ezen elmélet a későbbi időkben mind jobban és jobban ki fejlődött, míg végre általánosan el lön fogadva. Ennyire tévedhet az emberi ész, ha egyszer hamis irányt vett!

A mór uralom szakában a pyrenaei félszigeten, az alchemia s vele számos rokontudományok, minők a csillagászat és zsidó titoktan (kabbala) is, a spanyol iskolákba és kolostorokba menekültek, hol különösen a bölcsök kövének eszméje igen sok szerzetest annyira megragadott, hogy a beteges szenv, melylyel magukat minden fáradság, szenvedés és veszélynek aláveték, csak hogy álmodott szerencsésüket elérhessék, — az örjögéssel lön határos.

Éjjel nappal szünet nélkül dolgoztak ezen emberek munkájukon, feláldozva nyugalmaikat és egészségüket. Buzgalmukat nincs, mihez hasonlítni lehetne; fölemészté az erejüket s megölé őket lassu halállal. Jól ismerték a végromlást, mely életüket fenyegeti, látták társaikat elsatnyulni, kidülni, érezték saját erejüket tüdődegni, s még sem voltak képesek, hiu törekvésükkel föltagyni, vagy legalább magukat mérsékelni. Semmi ut és mód, a mi csak a legmerészebb röptü képzelőerő kigondolhatott, nem maradt kísérlet nélkül; minden ábrándos és téveszme, a mi csak valaha emberi agyban megfogamzott, fel lön általuk használva. A mennyire törekedtek a csillagok járását kitanulni, s a nap- és holdfogyatkozásokat előre meghatározni: épen úgy, sőt még jobban rajta voltak, hogy a bolygók állásából a kisérletre kedvező pillanatot ki lehessék, vagy napfogyatkozáskor valami titokteljes dolgot az égből lehullni lássanak, mely a nagyfontosságú gyógyszer fölfedezését elősegíthetné.

Voltak ugyan ezen aranyképek közt nagy szellemek is, a kiknek iratai még mai nap is bámulatot keltenek; azonban az ő törekvésüknek is főtárgya a bölcsök kövének feltalálása volt, minden egyéb nagy eszméik, e mellett mint értéktelen tárgyak, háttérbe voltak szorítva.

Igy, élt a 13 ik században Angolországban egy Roger Baco nevű ferenczrendi szerzetes, a ki Oxfordban végezte tanulmányait. E nagy ember irataiból kitünik, hogy ő a lőpor hatalmát ismerte, s meg volt győződve, hogy gőzerő által kocikat és hajókat lehet hajtani.

De nem tartá e tárgyakat mélyebb vizsgálódásra érdemeseknek, s idejét, fáradságát az érczenemesíté titkáinak, és amaz általános gyógyszernek feltalálására fordította, mely minden emberi és állati betegségeket meggyógyítandó vala.

Lángesze e téren is bebizonyodott; kimondá, hogy tekintély előtt vakbuzgón fejet hajtani nem tanácsos, e helyett szigorú önálló kutatást ajánlt. Sohasem állította azt, hogy a bölcsök követ feltalálta vagy látta volna, de másrésről nem tagadá, az előállítás lehetőségét sem.

Hirneve csakhamar általánossá lett. IV. Kelemen pápa kegyeibe s védszárnyai alá fogadta; azonban következő két utóda nem volt oly türelmes az angol barát ujtásai és eretnksége iránt. Csakhamar azon meggyőződés támadt bennök, hogy csak az ördög sugallata és segédleme által volt lehetséges, oly istentelen dolgokat létrehozni, mint az ömnozgonnyok és más hasonló gépészeti eszközök, minöket Roger Baco készített. Illő buzgalommal igyekeztek is tehát a vélt bűnösnek az ördöggel való összeköttetését megakadályozni, s őt megbüntetni. Baconnak tíz évig kellett a börtönben sanyarognia, s habár még életében kiszabadult is, ez csak akkor történt, a midőn már lelke és teste össze volt törve, s ő korára és az utóvilágra nézve végkép elvesztett!

Körtülből ugyanazon időben élt Németországban Bollenstädti Albert kölni püspök is, egyike a korabeli leghíresebb tudósoknak. Ő is hitt a bölcsök kövében s keresé is azt, sőt még híres elődeinél is tovább ment, mert azon hitben élt, hogy kedvező viszonyok közt még a növények is nemesb fajtákká változtathatnak; hogy például

a rozs jó földben búzává, a tölgyfaág bizonyos föltételek mellétt szőlőveszövé változhatik át. Azonban nagy Albert (igy nevezték tisztelői) elég praktikus volt, figyelmeztetni a veszélyek és nehézségekre, melyek a titok keresésével összekötvék, s ő maga is ovakodott tőle; legalább sikerült az egyház üldözéseit kikerülnie oly időben, a midőn a boszorkánypercek napi renden voltak.

Nagy Albert állítólag egy ömnozgonnyt is készített, mely képes volt néhány szót beszélni is. A gép, a monda szerint, épen elkészült, midőn a mesternek egy barátja a szobába lépett. Az emberalaku gép azonnal fölemelkedett üléséből, s az érkezőt érthető szavakkal üdvözlé; mire ez annyira elrémült, hogy pálczájával a szörnyetegre rohant, s útéseivel harmincz évi fáradság gyümölcsét egy percz alatt megsemmisíté.

Spanyolországban is élt a 13-ik században egy híres beavatott, neve Reimundus Sullus. Ifjúságában minden vagyonát csakhamar elpazarolván, világgyűlölő lett; beállt minoritabarátnak s mint ilyen, utazásokat tett Európában és Ázsiában, Keleten különösen hosszú időt töltött. Itt kezdte a nagy titkok ismerni. Azt állítá, hogy a tengert is aranyná tudná változtatni, ha hullámai higanyból volnának; s ezen állítását tetteleg bizonyította be azáltal, hogy higanyból temérdek aranyat csinált, miből aztán az angol király pénzt veretett. Mindezt el kell hinnünk, mert ő maga írta meg saját történetét, s ő maga beszéli el saját csodatetteit. Az általános gyógyszer is megkíséretté Sullus ugy önmagán, mint másokon is. Egykor beteg volt, s néhány cseppet vett be ezen folyékony szerből; mire rögtön visszanyerte egészségét és vidámságát, minden gondja, minden szenvedése eltűnt, mintha csak elfújták volna, szóval, egészen megifjodott!

Ez valóban csodálatos; azonban nem kell elfelejtenünk, hogy a pálinka akkoriban még nem volt általánosan ismeretes, hanem készítése csupán az alchemisták titka volt.

Tisztelői annyira mentek, miszerint azt állították, hogy általános gyógyszerre segédelmével halála után (a nép agyonkövezte) még sokáig élt, — oly körülmény, a mi kétségkívül bővebb bizonyítást igényel.

Minthogy Sullus a bölcsök kövének előállításí titkába annyira be volt avatva, sejtetni lehet, hogy irataiban e titokról is foglaltatik felvilágosítás. S a dolog valóban úgy is van, de maga a szerző kinyilatkoztatja, hogy azt csak olyanok képesek megérteni, a kik ihletettségből és nem kapzsiságból szánják magukat az alchemiára. Azonban mindekkorig még nem találkozott ember, a ki elegendő ihletettséggel bírt volna arra, hogy Sullus homályos, mystikus szavaiból valamit ki tudott volna okoskodni.

Az alchemisták a bölcsök kövének három fokát különböztették meg, annak ereje és hatása szerint. Az elsőfoku megnesemíté az érczeket, anélkül, hogy aranyná változtatta volna; meggyógyított bizonyos emberi betegségeket, de nem volt általános szer. A második foku gyógyszer hatása nagyobb volt, de csak a harmadik foku volt a sajátképeni bölcsök köve, mely az emberek, állatok, növények és ásványok mindennemű betegségét meggyógyította, érczeket aranyná, földet drágakövekké változtatott, s öreg embereket megifjított.

Ezen elmélet által egy más eljárás jött divatba az alchemiában, mint a mely addig követtetett. Most már nem volt szükség mindenféle költséges kísérletek tételére, annak meghatározása végett, hogy valamely ujon fölfedezett test gyógyszer-e, s ha igen, mely foku? hanem sokkal kényelmesebbnek találták, az új anyagot mint győgszert az emberek gyógyítására alkalmazni. Minél több betegséget lehetett valamely anyaggal meggyógyítani, annál közelebb állt az a bölcsök kövéhez; azért az efféle anyagot mint győgszert, minden kigondolható betegségre alkalmazták.

Ezen eljárásnak kétségkívül jó oldala is volt, különösen az orvosi tudományokra nézve. Ily módon t. i. számos új anyagot ismertek meg, s kitanulták azok sajátosságait és hatását az életművetre, minél fogva sok új orvosszert találtak fel, melyek azelőtt egészen ismeretlenek voltak. A kiterjedtebb körű ismeretek e téren, új győgszert elmeletek fölállítását vonták maguk után, mert a korábbi, még a görögök idejéből fenmaradt elvek lassan-lassan elégtelenebbnek bizonyultak be.

Az összes győgszert tőkéletes átalakítása főleg Paracelsus svájci orvos és alchemista érdeme, ki a 15-ik század vége felé született.

(Vége következik.)

T Á R H Á Z.

PALÓCZY LÁSZLÓ.

E hét legnagyobb eseménye Palóczy László temetése volt. Született a hazának 1783-ban okt. 14-én; élt a hazáért 78 évet, és meghalt a hazáérti küzdelem közben 1861-ben apr. 27-én. *) Öt ország- és egy nemzetgyűlés látta a rendíthetetlen hazafit, előbb fiatal arczczal és sötét hajakkal s harminczöt év folyamán, különösen az utóbbi évek martyrzenvedései között megöszülve, ugyanazon elvek mellett élete utolsó napjáig küzdeni: A magyar országgyűlések ellenzékének megtestesült eszményképe, kit mint Fabriciust Pyrrhusnak sem aranyai, sem halálos fenyegetései meg nem ingattak egy perczig sem soha; ki a mindent ígérő aulikusok mosolygó arczczal szemben épen oly nyugodt maradt, mint halálos ítéletének felolvasója előtt 1849-ben, melynek végrehajtását talán azért akadályozta meg a sors, hogyha annyi példányban láttuk elvérezni a hazafi-erényt: hitünk megtartásáért, lássuk egyetlenegyben megjutalmazva is. Ugy történt; a dicső élet után dicső halál volt az ő jutalma. Kevés halandórol lehet azt mondani, mit róla, hogy épen idejében halt meg. Lelkében fényes hazafi-reményekkel, melyeket mi talán napok multával elvesztünk; nyert csata után, melynek eredményeit mi talán már biztosítani képesek nem lesünk. Ha előbb hal meg, nem éri el ezt s „egy nemzet nem látja halálát“; ha később, talán az idők eseményei háttérbe állítják fényes érdemeit. Önmaga is jól érezte azt. Választóinak ezt mondá: „én felmegyek; tudom, hogy ott meghalok, de kérlek, hozassátok vissza poraimat; köztetek akarok pienni!“

E sorok írójának szerencsése volt az országgyűlés megnyitása óta csaknem minden nap több ízben találkozni az ország Nestorával. Még pár nappal halála előtt vidám volt s lángesze szikráit élezkében szórta szét. De a mint a nemzet kimondá, hogy „Palóczy a haza hálójára érdemes“, meghatva borult le a nemes veterán s érezte, hogy ott, hol a díjazás megtörtént, a munkának vége van. A szellem ereje volt az, mi a kifáradt testet e perczig viszatartá, — most, midőn azt a hosszasnak nélkülözött hazafii örömkönyü meglágyítá, a megszűnt feszültség után a porhüvely is összehullott. Igen elgyöngyülve ért haza szállására. De még nem volt szabad meghalnia, még volt egy kevés tennivalója: az országgyűlés irományai nála voltak. Nehezen tudta azokat kezei közül kiadni; érezte, hogy ez képezi a végső köteleket közötte és a föld között. Midőn végre ezt is elkellett szakítani, összeesett s halálos agonijában mir csak mint prófétia nyilatkozik. Halálát megelőzőleg egyetértésre intette képviselő-társait. Még a végperczekben is — hol a lélekbuvárok állítása szerint, a lélek legigazabban szokott nyilatkozni — mindekkéfélt a hazafizelmelet nyilatkozta a haldoklónál. Még érezté a nemzetgyűlésre menetel idején diszkardját kérte, hogy felőveze, mert neki — mint mondá — ott kell lennie a legnevezetesebb napkérdés, a válaszfelirat tárgyalásán. Nehezen lehetett nyugalomra birni. Esti hat órákor újra fölkel s országgyűlési diszkardját inté magára adatni az utolsó mentéig. Így, teljes magyar díszben várta be halálát, mely éjfélt után nagyobb fájdalom nélkül beköszöntött.

Réggel a fővárost gyász lepte el; minden arczcon olvasni lehetett a részvétet, — de a szánalmat nem, inkább az irigységet. Ki is kívánhatna magának szebb halált? Hallottunk fiatal embereket terítője felett ugy nyilatkozni, hogy „ha tudnám, miszerint ilyen halálom lesz, még ma meghalnék.“

A képviselőház tagjai is némán, ünnepélyesen vonultak a muzeumi terembe. Itt a ház elnöke mondott a nagy halott felett emlékbeszédet s indítványozta, hogy az ország halottját az ország képviselői temessék el. Bizottmány neveztetett ki annak lehető fénynyel eszközzésére. Harmadnapra, mialatt a hulla bebalzsamozás végett az egyetemben őrtetett, olvastuk a halotti jelentést. Mindenkit meghatott, hogy a megszorodott szívű család tagjainak nevei helyett ez áll: „A képviselőház elnöke mélyen meghatott szívvel jelenti.“

Hétfőn 10 órákor már nagy néptömeg ostromolta a Muzeum rácskapuit. — Benn a csarnok előtti két óriási zászlót átetsző gyászfátyol borítá; több munkás a fölépcsőzet szőnyegezésével foglalkozott; az előcsarnok oszlopai gyászba borulva hordák az elhunytak családi ezimereit, a hozzá méltó orozslánt. Maga a nagy halott a csarnok kupidomú kerek termében pihent, melyet az egészet elborító gyászfüggönyök egy pompás ékbeftutó sátorral idomítottak. Az ezüst tompa fénye a koporsó bársonyának sötétével ellenében, s a hullámzó tömeg daczára meg nem zavart ünnepélyes csend; a belől kardos fiatalaságból, kivül városi örökből álló merev emberfal, ünnepélyesen hatottak a néző lelkekre.

Délután már félkettőre hullámzó néptömeg lepte el azon tágas tért, mely a szénatér- és hely. egyháztól a kerepesi utig terjed; a királyi fényű gyászkozi alig volt képes, utat törni rajta.

Nincs oly hitfelekezet Pesten, melynek harangjai ne hirdették volna a nemzeti gyászt; nincs oly törvényes testület, melynek képviselői meg nem jelentek volna.

*) Arczképét lásd a V. U. 1860. évi 44. számában.

A Muzeum előcsarnokában a képviselőház elnöke, Ghyczy Kálmán tartott a halott érdemeit magasztaló beszédet (lásd alább); Török Pál superintendens imát és rövid szónoklatot.

Aztán az egész menet a már zsúfolásig telt hely. hitv. egyházba indult, hol előbb ugyancsak Török Pál, majd Révész Imre debreczeni lelkész és az elhunyt képviselőtársának hangja dördült meg. — Keresztyén hőnek festé Palóczy Lászlót a szó legnemesebb értelmében, de hellén és római erényekkel.

A szónoklatok után, melyek két teljes órát vettek igénybe, a menet a pályaudvarhoz indult. Csak most lehetett azt belátni egész nagyszerűségében.

A koporsót elől és hátul testületek vették körül, melyek közül a két ház tagjai, soraikban több kath. püspök, a tárnok és országbíró, a pestmezei honvédek, izraeliták, kaszinók, írók, színészek testületei megemlítették. A menet előtt a színházi zenekar működött; a koporsó gyászszalagait a képviselőház tagjai hordák. Kétfelől a jogásztestület szövéteket lobogtatott.

A nemzeti gyász még a vasutársaságot is meghatotta. Az indóház gyászba borulva fogadá a halottat, s itt Jámor Pál (Hiador) vett tőle megható végbucst.

Igy gyászolta és siratta meg a nemzet azon férfiu, ki élete utolsó perczéig hazájának élt, s kezében az ősi alkotmány fegyvereivel mult ki.

A nemzet költője, Arany János e remek pár sorban vesz bucsut tőle:

„Menj, fáradt veterán! Egy nemzet látta halálod:
Kézben fegyverrel, harczon eselni, dicső!

Még pár szót a kegyelet emlékeiről. Kirakatainkban az elhunytak egy valódi törképét árulják; kérjük az illetőket, hogy ha jobbat nem tudnak ennél felmu atni, ezzel ne mystifikálják a közönséget. — Már több egy hónapjánál annak is, hogy a nemzeti lobogókat magánépületeinkben is folyvást kitéve láttjuk. — Nem kell e szent dolgokat mindennapiakká tétel által profanálni!

Ghyczy Kálmán beszéde Palóczy László felett.

A Muzeum csarnokában a képviselőház elnöke Ghyczy Kálmán tartott az alkalomhoz mért megható gyászbeszédet, mely egész terjedelmében itt következik:

„Tisztelt gyászoló közönség!

„A nemzet képviselői, midőn néhány héttel ezelőtt a hon minden részéből egybegyűltek: hogy újból megalakítsák az anyfi veszély és szenvedések által sújtott hazát, egy társuk körül seroglettek össze, kit aggkorának nemcsak évei, hanem bölcsesége is, s az ősz fűrtök alatt az ifjúság hevélvel dobogó szívének hazafii meleg érzete, hosszu s tettűs életpályán szerzett érdemek és széplőtelen jellemének fedhetetlensége — 1861-ben ugy, mint 1848-ban korelnökökké jelöltek ki.

„E férfiu vezette be a képviselőtestületet a törvényhozás szentélyébe: de össze is roskadt e munka fáradalmai alatt, s most hideg tetemei előtt állunk annak, ki a nemzet képviselőinek házuk megalakításában, alig egy rövid héttel ezelőtt, még böles, tapintatteljes vezére volt.

„E férfiu Palóczy László, Miskolcz városa képviselője, a képviselőháznak felejtethetlen korelnöke vala.

„Magánéletében igénytelen polgára e hazának, ősrégi magyar, egyszerű életmóddal és szokásokkal: nem áldva meg a földi javak bőségével, de gazdag azon erényekben és tehetségeben, melyek a nyilvános életet nagygyá, nemessé, dicsővé teszik.

„Midőn 35 évvel ezelőtt országgyűlésünkön legelőször felvillant, mint még csak halvány szürkülete a piruló hajnalnak, az örök igazság visszautasíthatatlan követelményének, a honpolgárok jogegyenlőségének magasatos eszméje;

„midőn a magyar nemzet jogosultságának s hatalma öntudatának érteében fenhangoztatni kezdte nemzetiségének, az emberiség örök törvényei által is igazolt igényeit: s a rokonérzetű népeknel viszhangra találván, ezáltal az európai államélet egy új időszakának, a *korunkban érvényre lépő*, s az ellenkező érdekeket minden oldalról igazságos méltánylásuk által kiegyenlítő nemzetiségi politika időszakának alapját vetette meg;

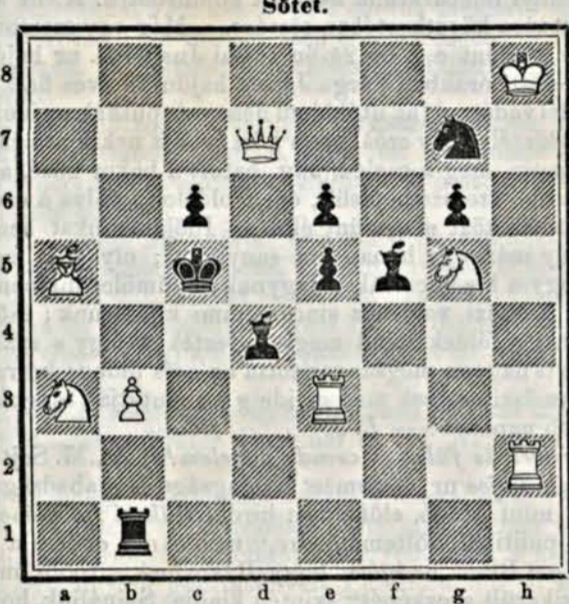
„midőn atyáink, mesterségesen előidézett hosszu ál nukból felocsódván, érezní kezdették: hogy az ország polgári alkotmánya, állami önállása és függetlensége, törvényeink és szent kötéseink ellenére jogtalanul megsonkítottak: e férfiu, kinek élettelen hullája itt nyugszik most előttünk, a legelsőknek egyike volt, ki bátor, erős kézzel megragadta a törvényességnek s haladásnak zászlóját, — és szónoklatának szintén ugy mint jegyzőű tollának hatályával hirdetője lett az érintett nagy elveknek, melyeknek követése nélkül e hon, és nemzet nem virágozhatnak fel.

„Ott neveztes ország- és egy nemzetgyűlés folyt az ő le, és Borsodmegye lelkes követe és képviselője, megvetve a külfényt, a gazdagság és hatalom birtokának ingerét, s küzdve ha kellett, az élet nehezségeivel is, magasan fenlobogtatta mindig a zászlót, melyhez kezdet óta esküdött, s a nélkül, hogy hosszu politikai pályáján csak egyszer is megikamlott volna valaha, tántoríthatatlan hű őre maradt az ország jogainak, törvényeinek s

csak áldást lehet kérni reá! Pénztárnokul Staincz Lajos ur kérést fel. — A gyűlés két óra felé feloszolván, a férfiakkal vegyes női társaság az ebédlő-terembe vonult, mely prózai része ez oly és annyi nemes emlékekkel örökített napnak azáltal lett nevezetessé a társaság előtt, hogy Göcze Bertalan ur indítványára el lón fogadva : hogy a mai nevezetes napnak megörökítésére

SAKKJÁTÉK.

71-ik sz. feladvány. — Campbelltől (Londonban). (E csinos feladvány a „Londoni képes újság” mult heti számában jelent meg. Lapunkban is közöljük, leginkább azért, hogy a híres angol feladványhóst közönségünknek is bemutatassuk.)

Világos indul s 3-ik lépésre matot mond. A 66. számú feladvány megfejtése. (Dósa Gáborától.)

- Világos. Sötét. 1) H f 4 - g 6 f K f 8 - e 8 2) H e 4 - g 5 tetszés szerint. 3) B lép s F 4

Helyesen fejtették meg. Vessprémben : Fülöp József. — Lessen : báró Meszéna István. — Pesten : Engel Imre, Cselkő György. — Kis-Kürtösön : Csemiczky Károly. — Gy.-Fehérvárott : Horváth Lajos. — Parabutyban : Rothfeld József. — Monokon : Skvör Antal. — B.-Ujvárosban : Kovács Lajos. — Balaton-Bogláron : Bárnay Hermina. Rövid értesítések. Monok : S. A. Az első folytonos sakkal, már négy lépésre mat. A második megjárja. — Szolnok : B. B. Majd eltalálta! De egy lépést nem vett ön tekintetbe; e4 - c3 oly akadály, melyet elhárítani nem lehet. — B.-Boglár : B. H. Örömmel olvastuk a gyöngéd vonásokat, annyival inkább, mert láttuk, hogy a megfejtés hibátlan.

Színházi napló.

Péntek, apr. 26. „A szép marquisné.” Szomorujáték 5 felv. Irta Kövér Lajos. Hogy oly kisszámú közönség volt jelen, abban, úgy hisszük, nem csekély érdeme volt a „szép marquisné” személyesítőjének. Az ember nem lehet mindenre alkalmas, bárhol erőtetni is a dolgot. Szombat, april 27. Ferenczy Izabella k. a. utolsó föllépteül : „Hunyady László.” Eredeti opera 4 felv. Zenéjét írta Erkel Ferencs. V. László királyt Bratka riká . . . akarjuk mondani, énekelte. Nekünk akkor tetszett legjobban, mikor, valódi művészettel — hallgatott. Ugy hisszük, Bratka maga sem vágyódik oly nagy megtiszteltetésre, hogy királylány tegye, miért ki-nozzák tehát vele őt is, meg a közönséget is? Ha Hollóay-L-né nincs, Bratka énekére aligha meg nem indultunk volna — hazafelé. — A szinlap szerkesztőjének megvan az a régi jó szokása, hogy az előadás végét többnyire egy órával előbbre teszi, mint valósággal történik. Ezuttal is az állt a szinlapon, hogy : vége 9 után, és haza mentünk 10 óra után. Erre az illető egy kissé több gondot fordíthatna. — A színház egészen megtelt. Vasárnap, april 28. Károlyi Sándor első föllépteül : „A cigány.” Eredeti népszimű 3 szakaszban. Irta Szilgyeti. Károlyi kolozsvári színész a czimzerepben igen talpraesett játékkal mutatá be magát a fővárosi közönségnek. Mindjárt első fölléptekor meggyőződhetünk, hogy szerződötése színházunkhoz, nem volna elhibázott lépés. A mai előadás egyike volt a leg-összevágóbbaknak. Sajnáljuk, hogy oly kevés számú hallgatóság volt jelen. Hétfő, april 29. Palóczy László halála miatt a színház zárva volt. Kedd, april 30. „Dinohra, vagy a ploermeli bucsu.” Vig opera 3 felv. Irta Meyerbeer. Szerda, majus 1. „Brankovics György.” Eredeti szomorujáték 5 felv. Irta Obernyik Károly. Csütörtök, majus 2. „Báj-ital.” Vig opera 2 felv. Irta Romani. Zené-jét Donizetti.

készítessék egy leirata e nap történetének, mely a jelenlevő összes női-tagok nevei aláírása által hitelesítve, a leleszi országos tekintélyű s hírvéltárba tétessék le. Mi azonban foganatosítva is lón. Most pedig avval fejezem be rövidke közlésemet, hogy adjon az ég sok oly lelkes honleányt a magyar há-zának, mint a Bodrogeköl lelkis hölgyei. — K nyi A

Szerkesztői mondanivaló.

5631. K. J. Pankota. A „naplótörődék” igen érdekes részleteket hoz, s köszö-nettel vettük. Gondoskodni fogunk, hogy az, kellő formába öntve, mint rendszeres mű-mielőbb napvilágot lásson. 5632. Debreczen. Ps. N. S. A. füzetet köszönjük; sok nem fog itt belőle elkelni, miután azt az eredeti francia nyelven már régebben ismerjük. A költemény francia for-dítást elottuk gyűjteményünkbe. 5633. Szécsénke. Sajnáljuk, hogy lapunk minden rovatát nem nyomathatjuk eléggé a nagy betűkkel. A V. U. f. évi 15-ik számában, az adakozások rendes rovata alatt olvasható több között ezen tétel is : „I. Szécsénkéről névelten 5 ft.” Tehát az adakozás meg volt annak idején említve; sőt azt is mondhatjuk, hogy a kezünkön levő nyugta szerint, akkor az illető helyen már át is volt adva. — Az efféle tárgyak nálunk lelkiismeretes pon-tossággal kezelteknek. 5634. Sóskut. A rajzjal együtt vettük s besoroztuk! 5635. Sopron. F. I. Mint több ízben írtuk, több rendbeli új fordítás van kezünk-nél, miket a költeménynek egy új kiadása esetére tartogatunk. Ez eset még nem állott be, de várjuk s akkor ön műve sem fog kimaradni. (Mi több, rég óta ki van szedve nyom-dánkban, de később úgy határoztuk, hogy többi társával együtt kellene megjelenie.) 5636. Az Avar-vár rajza s leírása iránti ajánlatot K. József úrtól szívesen vesz-zük. A brit Múzeum megvan. 5637. Soroksár. Sch. M. Hogy a paksi izraelita iskola feloszlott, azt a civilisatió érdekeiben csak sajnálni lehet. A baj elhárítására ön nem ajánl eszközöket. Az illető elő-ljáróság tudni fogja teendőit. 5638. Siklós. A S. A. „tiszteltetbeli kálvínistaság” ügye már meg van magyarzva lapunk mult számában. Ne fességesük tovább, s ne csináljunk egy tréfas elnevezésből ko-moly dolgot. Van most s lesz még komoly dolog — elég! 5639. Harmas parviadal. Vettük s adjuk. 5640. Az erdszét ügyében több oldalról vettünk czikkeket. A mennyire lapunk köre engedi, használandjuk.

Nyílt tér.*

Felszólítás. A Vasárnapi Újság folyó év 4-ik számának „Nyílt tér” rovatában közzétett, előfizetett zeneművekre vonatkozó felhívásom óta, a felszólítottak közül : Eltér Antal ur a zeneműveket, Kollonicz László ur pedig az előfizetési összeget megküldte; csak Simonffy Kálmán ur nem tette egyiket sem; de késedelmémet nem is igazolta; jóllehet az ő „Tárogató”-ja a másik két vállalatnál előbb hirdettetett. Kénytelen vagyok tehát Simonffy Kálmán urat, vagy a vállalat kése-delmének igazolására; vagy : ha az netalán meg nem jelenhetnék, az előfize-tési pénz visszaküldésére ezennel utoljára is felszólítani. Nagy-Bajomban, april hó 20-án 1861. Hirtling Boldizsár.

Nyilatkozat. 1849. évi Naplóm, melyből a Vasárnapi Újság 15-ik és 16-ik számaiban egy „Törődék” közöltetett, még 1851-ik évben került ki kezeim közül, — bár tehát ezen „Törődék” közlése ellen különben semmi kifogásom vagy neheztelémsem nincs : bizonyos okoknál fogva mindazáltal ezen fentebbi körülményt szükségesnek véltem nyilvánosan kijelenteni. Azok, kiket a dolog illet, meg fognak engem érteni, — s ez nekem elég. — Kelt Mindszenti pusztán, 1861. év april 24-én. Sz. D.

*E rovatban közölt czikkeikért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelő-séget a Szerk.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Nap-kelet nyug.		Izraelit. naptár	Hold-kelet nyug.		
			o	o		o	o	
Május								
5 Vasár.	F 5 Gotthard	F 5 Rog.	23 Husvét.	4 40	7 14	25	2 28	3 1
6 Hétfő	Keresztjártó napok.	Bened.	24 Husvét.	4 38	7 15	26 Pál	2 44	4 6
7 Kedd		Gizela	25 Mark. e.	4 37	7 16	27	3 3	5 10
8 Szerda		Mih. jel.	26 Vazul	4 35	7 18	28 Bjt. Sa.	3 24	6 15
9 Csütört.	Aldozó es.	Ald. cs.	27 Simon p.	4 34	7 19	29 [mu h.	3 47	7 20
10 Péntek	Antonin p.	Izaiás	28 Jázon	4 33	7 20	1 Síván	4 17	8 24
11 Szomb.	Beatrix szüz	Mamert	29 9 vértanu	4 31	7 21	2 34. S.	4 26	9 28

Holdnegyed : ● Ujhold 9-ik és 10-ik közötti éjjel 23 p. éjféli 12 óra után.

TARTALOM.

A buda-kanizsai vasut indóháza Budán (képpel). Zombory Gusztáv. — A temető-csész. Pájer Antal. — Jeszere Polska nie zginiela! Thaly Kálmán. — Zrini Péter és Fran-gopán Ferenc halála. Pauler Gyula. — Felső-borsodi képek (olytatás). — A bölcsék köve (olytatás). — Tarhaz : Palóczy László. — Ghyecz Kálmán beszéde Palóczy László felett. — Kakas Márton országgyűlési levelei. Kakas Márton. — Irodalom és művészet. — Egy hang a jegyzők és tanítók érdekében. — Ipar, gazdaság, kereskedés. Kereskedetek, egyletek. Közlekedés. Mi újság? Sakkjáték. Szinh. napló. Szerk. mondanivaló. Nyílt tér.

Felölös szerkesztő Pákh Albert : (lak. magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Újság hetenkint egyszer nagy negyedrethet 1 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Újságra félre 3 ft., a Politikai Újdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. A Vasárnapi Újság a Magyar Sajtóval együtt (a Politikai Újdonságok nélkül) félre 12 ft., évnegyedre 6 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Újság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztéségi szállás : magyar-utca 1. szám.)

TELEKI LÁSZLÓ MEGHALT.

A képviselőház elhíresztelt első indítványi ülése május 8-kára volt kitézve.

Baljóslatu nap! Széchenyi halálanapjának 13-dik havifordulója. Nekünk azonban annyi gyásznapunk van, hogy a végzetes napokban nem lehet válogatnunk. Az ülés, melynek fénypontját Deák Ferencz korszakot alkotó nyilatkozása képezendé, tíz órára volt kitézve, s daczára annak, hogy a Múzeum udvarára sem lehetett jegy nélkül bejutni, a karzatok már kilencz órakor túltömvé voltak a pesti közönség színével s a vidékről e napra fölsereglett ünnepléses alakokkal. A hírlapírók karzatai is telve, s a tanácskozási terem szárnyai a felső tábla tagjai által eltoglalva.

Azt is mindenki tudta már, hogy a remekbeszédre, mit Deák Ferencz tart, Teleki László fog viszonzást mondani, s a viszonzásból tudandja meg az egész világot, hogy a magyar nemzetben a hazaszeretet, az alkotmány tisztelete és a bátor jogvédelem kérdésében csak egy vélemény van.

Sarkpontja leendett e nap a történetnek! Kilencz óra után a már gyülekező képviselők négyszem közt sugdosva, egy titkot kezdtek egymásnak elmondani; de a mi annyira borzasztó, annyira hihetetlen, annyira leverő volt, hogy mindnyájk azt felelte rá : „ah nem igaz ez, ne is hiveszteljük.”

A rémhír azonban csak egyre terjedt, mindig csüggedtebb ar-czok jöttek be az ajtón, az ujon érkezöket suttagó csoportok fogták körül; elszörnyedés az arczokon, sietséges járáskelés ide lenn; fenn a női karzatokon, hol a rémület okát nem tudhaták, zilált aggodalom, nyugtalan kérdézősködések, a mikre utóbb egy halk felelet hangzott : „Teleki László agyonlőve!”

Utána azonban rögtön : „e hir nem bizonyos! nem lehet elhinni.” Nehány percz múlva érkezett az elnök.

A ki arczára tekintett, az már bizonyos lehetett a baleset felől Soha ily sápadtnak nem látta senki ez arczot. Vele jött Nyáry, s szemei tele könynyel. Sok nagy veszély órájában láttam azt a vas em-bert, de azt a könyvet nem láttam még szememben soha.

Olyan néma csend lett, mint egy igazi sírboltban. E csend alatt az elnököt nézte mindenki, a mint lecsüggesztett fölve járt sokáig fel s alá emelvénye egy ölnyi térén, mintha a mindig kész szónok eszméit nem tudná rendbeszedni most. Végre megszólalt: szerencsétlennék mondá magát, hogy ismét gyász hirt kell jelentenie: az a kit szerettünk, a kit tisztelünk, a kire vártunk — Teleki László meghalozott. — A elszörnyedés rémhangja zugott fel a teremben. A karzatok csak sokára csendesültek el.

A hon első bölcsé, Deák Ferencz, elfogult kobellel mondá ki, hogy ily gyász órában a bölcseségnek nincsen hangja. Az ülés szo-morosan feloszlott. És a képviselők, a nagy komoly férfiak, a mint he-

lyeikről föllálva, egymás égő szeméibe tekintének, nem állhaták to-vább az erőszakot, hanem zokogásra fakadva, borultak egymás nyakába, és sirtak, m'nt apát veszített gyermek, — és azt szívzaka-dás volt látni.

A ki érti e szavak sulyát : Teleki László meghalt; az ne szé-gyenjen könyei hullását, mért bizony nem egy ember, hanem egy or-szág fájdalmát siratja abban.

Ez még a mi gyászhírekhez szoktatott sziveinknek is nehéz. Nem ma, csak hetek, csak hónapok múlva fognak arról beszél-hetni, milyen gyászóra volt ez május 8-ának reggelén 9-től 10-ig. A ki megérte, soha el nem felejtí ez.

Sokat lehet erről gondolni, beszélni keveset. Mutatja a közgyászt a lengő fekete lobogókon kívül, mikkel minden utca telve, a nép arca, melyről minden mosoly letörülve látszik; ugy, hogy mikor egy vidám arcczal találkoznak az utcán, megbotránkoznak benne, s azt mondjuk : jövevény ez, a ki még nem tudja, mi történt?

Sohol multság, zeneszó, játék; a színházak zárva, világítatlan, a kávéházakban a tekeasztalok letakarva; az utozák tömve csendes és szomoró néppel.

Délután magán-tanácskozmány volt, ott megtudók, hogy az üd-vezült már rég készült e szomoró utra; tegnap sorba járta ismerő-seit, s többektől elbucszott; némelyiknek csak azt mondá : utra megy, másnak azt, hogy „örökre.” Egy képviselőtársa leányához i y szolt : „Nézze meg jól, milyen volt Teleki László, mert nem látja többet.” — Azt mondják, hogy nagyon sokat szenvedett. Legnagyobb terhe volt életének egy „adott szó,” mely ellen szive küzdött, de melyet becsüllete megőrizni parancsolt. — Asztalán volt még beszédének vázlata, melyet az nap kellett tartania a képviselőházban.

Iróasztala és ágya között találták a földön hanyatt fekvé, jobb kezének hüvelykujja derékszíjába akasztva, balkeze átlőtt szívére nyomva, a kilött pisztoly lábainál, a másik pisztoly asztalán töltete-nül a félig tölt theacsésze mellett. Az egész háznál senki sem hallotta a lövés hangját. Igen kevés vére folyt el.

Azt mondják, hogy balkézrel lötte meg magát. Miért épen ma? miért a legnehezebb napok kezdetén? Ki hatolhat a holt szívek titkaiba?

A tanácskozmány elhatározá, hogy azt a helyet, a képviselők padján, a melyen Teleki László ült, az országgyűlés tartása alatt üresen fogja hagyni.

De mi annál inkább fogjuk őt ott ülvé látni, s honszeretettől ragyogó orozját az üres széken is fölfogjuk keresni s nehéz pillana-tokban dicső szellemének, a ki ott köztünk ül, tanácsát kikérjük!

Áldásunk te rajtad! — áldásod mi rajtunk!

Jókai Mór.